

פרשת בהר

עניני הפרשה: מצוות שנת השמיטה • מצוות שנת היובל • דיני מכירת וגאולת בתים בארץ

ישראל

משתחררים כל העבדים העבריים, אף מי שעדיין לא עברו שש שנים ממכירתו, ואף מי שנרצע בסוף שש שנים למכירתו, הכל חוזרים לבתיהם. וכן הקרקעות שנמכרו חוזרות לבעליהם. כמו כן נוהגים בשנה זו כל דיני שנת השמיטה לענין איסור עבודות הקרקע, וחיוב הפקרת הפירות. וכיון שהשנה הארבעים ותשע היא שנת שמיטה, נמצאו שנתיים רצופות האסורות בעבודת הקרקע, ולכן בשנה הארבעים ושמונה תצמיח הקרקע תבואה לארבע שנים, עד לצמיחת התבואה בשנה הראשונה של היובל הבא.

• דיני מכירת וגאולת בתים בארץ ישראל: אין אדם רשאי למכור את שדהו סתם, אלא רק אם הוא דחוק מחמת עוניו, ולימדה תורה דרך ארץ שאף בעוניו לא ימכור אדם את כל שדותיו, אלא ישאיר לעצמו חלק מהן.

כיון שאמרה תורה שהקרקעות חוזרות למוכרים אותן בשנת היובל, צייתה שכאשר מוכר אדם קרקע לחבירו ימכרנה לפי מחיר מספר התבואות שהיא עתידה להוציא עד שנת היובל הקרובה, שאם יש עוד שנים מועטות ימכרנה בדמים מועטים, ואם יש עוד שנים מרובות ימכרנה בדמים מרובים, ובכך לא יפסיד הקונה ולא יפסיד המוכר.

אף לאחר שמכר אדם את שדהו, ועדיין לא הגיעה שנת היובל, אם השיגה ידו - יכול הוא לגאול את הקרקע על ידי שישלם לקונה את דמי הקרקע לפי מספר השנים שנותרו עד היובל,

• מצוות שנת השמיטה: ציוה ה' שכאשר יכנסו ישראל לארץ ישראל, יעבדו בקרקע שש שנים, ובשנה השביעית ישבתו מעבודות הקרקע, לא יזרעו, לא יזמרו את ענפי האילנות, ואפילו תבואה שגדלה מעצמה או פירות האילן שגדלים מעצמם - יהיו מופקרים לכל, ויהיו הכל רשאים ליטול אותם, בין בעל השדה עצמו ובין שאר בני אדם, ואפילו גויים. ואמנם, אף פירות של הפקר שאוסף האדם לביתו, מותרים באכילה רק כל זמן שאותו מין קיים עדיין בשדות, אך לאחר שכלה אותו מין מהשדות - צריך האדם להוציא מביתו את הפירות ולבערם מביתו.

כיון שאסרה התורה את עבודת הקרקע בשנה השביעית, הבטיח ה' לישראל שבשנה השישית תצמח תבואה בכמות משולשת, שתספיק גם לשנה השישית עצמה, גם לשנה השביעית, וגם לשנה השמינית עד שתצמח התבואה החדשה.

• מצוות שנת היובל: ציוה ה' לספור שבע שמיטות של שבע שנים, שהם ארבעים ותשע שנים, ולאחריהם - בשנה החמישים - נוהגת שנת היובל [ומכונה 'יובל' על שם תקיעת השופר שנעשית בקרן של איל, המכונה גם 'יובל']. בכניסת השנה מקדשים בית דין את השנה ואומרים 'מקודשת השנה', וביום הכפורים של שנה זו תוקעים בשופרות בכל ארץ ישראל, ותקיעה זו דוחה את השבת, ובתקיעה זו

וכן יכול קרובו של המוכר לגאול את הקרקע, ואין הקונה יכול לעכבם ולמונעם מכך, אלא בעל כרחו מקבל הוא את המעות ומחזיר את הקרקע. ואמנם גאולה זו יכולה להיעשות רק לאחר שהיתה הקרקע ביד הקונה לכל הפחות שנתיים. ורק אם לא השיגה ידו של המוכר או של קרובו לגאול את הקרקע, נשארת היא ברשות הקונה עד שנת היובל.

אדם המוכר בית הנמצא בעיר המוקפת חומה מזמן שהכניס יהושע בן נון את ישראל לארץ, יכול המוכר לגאול את הבית מהקונה רק בתוך השנה הראשונה למכירתה, ואם לא גאלה - נשאר הבית ברשות הקונה, ואינו חוזר למוכר אפילו ביובל.

אדם המוכר בית הנמצא בעיר שאינה מוקפת חומה, יכול המוכר לגאול את הקרקע מתי שירצה, ואפילו בתוך השנתיים הראשונות למכירתה [בשונה ממוכר שדה, שיכול לגאולה רק לאחר שנתיים], ואם לא גאלה - הרי היא חוזרת אליו ביובל, ללא דמים.

לוי המוכר שדה או בית שיש לו באחד מארבעים ושמונה ערים שקבלו הלויים בארץ ישראל, יכול לגאול אותם אפילו מיד לאחר מכירתם, ולא רק לאחר שנתיים, ואם לא גאלם - הרי הם חוזרים אליו ביובל. והקונה בערי הלויים בית בעיר המוקפת חומה, יכול לגאול אותו אפילו לאחר שנה ממכירתו, ואם לא גאלו והגיעה שנת היובל - חוזר הבית למוכר.

ולוי שהקדיש את שדהו, ולא גאלה, ומכרה הגזבר של הקדש לאדם אחר, יכול הלוי לגאול את השדה לעולם [בשונה מישראל המקדיש את שדהו, שלאחר שמכרה הגזבר לאחר - אינה חוזרת לבעליה לעולם, אלא בשנת היובל ניתנת שדה זו לכהנים].

• דיני עבד עברי ועבד כנעני: אדם מישראל או גר צדק שהעני

- יש מצוה על כל אדם מישראל להחזיק בו שלא יתמוטט לגמרי, ואפילו אם הוא גר תושב, שרק קיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה, יש מצוה להחזיקו. ואסור להלוות לישראל

ברביית, ואף שהדבר קשה על האדם - שיתבטלו מעותיו אצל הלוה ללא שיריוח מהם, על מנת כן הוציא ה' את ישראל ממצרים, שיקיימו את מצוותיו אפילו כשהם כבדות עליהן.

אדם מישראל שהעני - יכול למכור את עצמו כעבד, אך אסרה התורה על האדון להשתמש בעבד זה עבודה שיש בה גנאי, שניכר לכל שהוא עבדו, וכגון להוליך את בגדיו לבית המרחץ, או לנעול לו את מנעליו, אלא ישתמש בו לעבודות שרגילים בני אדם להשכיר את עצמם לכך, כגון עבודת קרקע או עבודת אומנות. וכן אין למוכרו בדרך בזיון, להעמידו במקום שדרך למכור עבדים, או להכריז שיש כאן עבד למכירה. וכן אין לתת לו 'עבודת פרך', והיינו עבודה שאין לאדון צורך בה, או עבודה שאין לה זמן מוגדר, כגון שאומר לו שיעדור בשדה עד שיבוא האדון וכדומה. וחייב האדון לפרנס גם את ילדיו של העבד, ויוצא לחירות לאחר שש שנים, או בשנת היובל - אם הגיעה קודם שהסתיימו אותם שש שנים.

אף שציוותה התורה לא להחיות כל נשמה מהאומות שבארץ ישראל, יכול האדם לקנות לו עבדים גויים מהארצות שסביבות ארץ ישראל, ועבדים אלו נחשבים כרכושו של האדם לכל דבר - אינם יוצאים בשש שנים ולא ביובל, ואף מורישם האדם לבניו אחריו, ומותר להשתמש בהם בדרך עבדות ובכל עבודה שהיא, ואסרה התורה להוציאם לחירות.

אדם מישראל שהעני - יכול למכור את עצמו כעבד אפילו לגוי או לגר תושב, וחייב האדון גם במזונות ילדיו, ואסור להניח לאדון לרדות בו בעבודת פרך. עבד זה אינו יוצא לחירות לאחר שש שנים, אלא בשנת היובל, ומכל מקום ציוותה התורה על קרוביו שלא להניחו להטמע בין הגוים עד היובל, אלא לגאול אותו קודם לכן, ומשלם הגואל לגוי שקנאו את דמיו כפי מספר השנים שנשארו לו לעובדו עד שנת היובל, ואף שמדובר בגוי הנמצא תחת שלטון ישראל, אסור לרמות אותו בגאולה זו, אלא יש לתת לו את כל דמיו של העבד, כפי הערך שנשאר לו לפי עבודתו עד שנת היובל.